

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
สารลดแรงตึงผิว (surfactant).....	5
สารลดแรงตึงผิวสังเคราะห์ (synthetic surfactants).....	6
สารลดแรงตึงผิวชีวภาพจากจุลินทรีย์ (biosurfactant).....	8
จุลินทรีย์ที่ผลิตสารลดแรงตึงผิวชีวภาพ.....	14
สารก่ออิมัลชันชีวภาพ (bioemulsifier).....	17
อิทธิพลขององค์ประกอบในอาหารเลี้ยงเชื้อและสภาวะที่ใช้ในการเลี้ยงเชื้อที่มีผลต่อการผลิตสารลดแรงตึงผิวชีวภาพ.....	18
การนำสารลดแรงตึงผิวชีวภาพไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมปิโตรเลียม ด้านบำบัดสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตรายประกอบไฮโดรคาร์บอน และอุตสาหกรรมอื่นๆ.....	24
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	29
อุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับใช้ในการดำเนินการวิจัย.....	29
เชื้อแบคทีเรีย.....	30
สารเคมีและอาหารเลี้ยงเชื้อ.....	30
วิธีดำเนินการวิจัย.....	32
4 ผลการวิจัย.....	45
การศึกษาอิทธิพลขององค์ประกอบในอาหารเลี้ยงเชื้อที่มีผลต่อ การผลิตสารลดแรงตึงผิวชีวภาพ.....	45

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
สรุปผลการวิจัย.....	85
ข้อเสนอแนะ.....	86
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	98
อภิธานศัพท์.....	105
ประวัติผู้วิจัย.....	107

สารบัญตาราง

ตาราง

	หน้า
1 จุลินทรีย์ที่สามารถผลิตสารลดแรงตึงผิวชีวภาพ.....	15
2 การวางแผนแบบ fractional factorial design (FFD) เพื่อศึกษาชนิดและปริมาณของแหล่งคาร์บอนและแหล่งไนโตรเจนที่เหมาะสมในกระบวนการผลิตสารลดแรงตึงผิวชีวภาพ.....	33
3 การวางแผนแบบ fractional factorial design (FFD) เพื่อศึกษาหาสภาวะที่เหมาะสมในถังหมักที่ใช้ผลิตสารลดแรงตึงผิวชีวภาพ	37
4 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification capacity (%) ของสารลดแรงตึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลกลูโคส กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ.....	46
5 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification activity (%) ของสารลดแรงตึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลกลูโคส กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ	47
6 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification capacity (%) ของสารลดแรงตึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลทราย กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ.....	48
7 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification activity (%) ของสารลดแรงตึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลทราย กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ.....	49
8 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification capacity (%) ของสารลดแรงตึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลกลีเซอรอล กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ.....	50
9 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification activity (%) ของสารลดแรงตึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของน้ำตาลกลีเซอรอล กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ.....	51

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตาราง

หน้า

10 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification capacity (%) ของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของกากน้ำตาล กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ	52
11 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification activity (%) ของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของกากน้ำตาล กับแหล่งไนโตรเจนในอัตราส่วนต่างๆ	53
12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ Two-Way ANOVA เพื่อดูความสัมพันธ์ของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีส่วนผสมของชนิดและปริมาณของแหล่งคาร์บอนและแหล่งไนโตรเจนชนิดต่างๆ ในการทดสอบ Emulsification capacity และ Emulsification activity	54
13 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Emulsification capacity (%) และ Emulsification activity (%) ของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM ที่มีอัตราการเติบโตมากกว่า และอัตราการหมักของแบคทีเรียในระดับต่างๆ	56
14 คุณสมบัติของเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 และค่าทางจุลชีววิทยาในการผลิตสารลดแรงดึงผิวชีวภาพและสารก่ออิมัลชันชีวภาพในถังหมัก	59
15 การศึกษาคุณสมบัติบางประการของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพและสารก่ออิมัลชันชีวภาพ	62
16 การละลายของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพและสารก่ออิมัลชันชีวภาพในตัวทำละลายชนิดต่างๆ	64
17 องค์ประกอบของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพและสารก่ออิมัลชันชีวภาพที่สกัดได้จากเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ด้วยเทคนิค Fourier Transform Infrared	67
18 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Oil removal (%) ของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM โดยวิธี Sand pack test	70

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

19 การศึกษาความสามารถในการเกิดฟอง (Foamability) ของ

สารลดแรงดึงผิวชีวภาพและสารก่ออิมัลชันชีวภาพ.....73

สารบัญภาพ

ภาพ

หน้า

1	การจัดเรียงตัวของสารลดแรงตึงผิวซึ่งมีโครงสร้างเป็นโมเลกุลแอมฟิพาติก (amphipatic molecules).....	6
2	โครงสร้างรูปแบบต่างๆ ของ rhamnolipids ที่ผลิตจากเชื้อ <i>Pseudomonas</i> sp.	10
3	โครงสร้างของ sophorolipid ที่ผลิตจากเชื้อ <i>C. bombicola</i>	11
4	โครงสร้างของ cyclic lipopeptides ที่ผลิตจากเชื้อ <i>Bacillus brevis</i>	13
5	โครงสร้างของ surfactin ที่ผลิตจากเชื้อ <i>Bacillus</i> sp.	13
6	โครงสร้างของ Polymeric surfactants.....	14
7	ลักษณะของเชื้อ <i>Enterobacter cloacae</i> LK5 ภายใต้กล้องจุลทรรศน์.....	18
8	ระบบถังหมักที่ต่อเข้ากับระบบ foam collection.....	22
9	ระบบถังหมักที่ต่อเข้ากับระบบ foam recycling system.....	23
10	การจัดเรียงตัวของสารลดแรงตึงผิวเมื่อจับกับสารประกอบไฮโดรคาร์บอน.....	25
11	การทดสอบ Emulsification capacity test หลอดที่ 1 Lubricating oil (2 drops) + biosurfactant 2 ml + 0.2 M Tris-HCl buffer 2 ml หลอดที่ 2 Lubricating oil (4 drops) + biosurfactant 2 ml + 0.2 M Tris-HCl buffer 2 ml หลอดที่ 3 Lubricating oil (8 drops) + biosurfactant 2 ml + 0.2 M Tris-HCl buffer 2 ml หลอดที่ 4 Lubricating oil (10 drops) + biosurfactant 2 ml + 0.2 M Tris-HCl buffer 2 ml.....	34
12	การทดสอบ Emulsification activity หลอดที่ 1 น้ำมันก๊าด + น้ำกลั่น หลอดที่ 2 น้ำมันก๊าด + fermentation broth ยังไม่ได้นำไป vortex หลอดที่ 3, 4 และ 5 น้ำมันก๊าด + fermentation broth หลังนำไป vortex หลอดที่ 6 น้ำมันก๊าด + SDS.....	35

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพ

หน้า

13	การทดสอบ Oil displacement area.....	36
14	การแยกชั้นของสารสกัดและอาหารเลี้ยงเชื้อ	
	A ชั้นของอาหารเลี้ยงเชื้อ	
	B ชั้นของสารก่ออิมัลชันชีวภาพ	
	C ชั้นของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพ.....	39
15	การศึกษาด้านศาสตร์ในการผลิตสารลดแรงดึงผิวชีวภาพในถังหมัก.....	57
16	ลักษณะสารลดแรงดึงผิวชีวภาพและสารก่ออิมัลชันชีวภาพที่ผลิตจากเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5	
	ก. สารลดแรงดึงผิวชีวภาพ	
	ข. สารก่ออิมัลชันชีวภาพ.....	60
17	ค่า Critical micelle concentration	
	ก. สารลดแรงดึงผิวชีวภาพ	
	ข. สารก่ออิมัลชันชีวภาพ	
	ค. Sodium dodecyl sulfate.....	63
18	การเรียงแสงของแผ่น TLC ภายใต้ยูวีที่ความยาวคลื่น 366 นาโนเมตร.....	65
19	การเรียงแสงของแผ่น TLC เมื่อส่องปรายด้วย Rhodamine B และดูการเรืองแสงยูวีที่ความยาวคลื่น 366 นาโนเมตร.....	66
20	การเรียงแสงของแผ่น TLC ภายใต้ยูวีที่ความยาวคลื่น 256 นาโนเมตร.....	66
21	การเปรียบเทียบองค์ประกอบของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพ (ก.) และสารก่ออิมัลชันชีวภาพ (ข.) โดยการวิเคราะห์ด้วยวิธี FT-IR spectroscopy.....	68
22	ผลการทดสอบประสิทธิภาพ Oil recovery ของสารลดแรงดึงผิวชีวภาพที่ผลิตโดยเชื้อ <i>E. cloacae</i> LK5 ในอาหารเลี้ยงเชื้อ MSM.....	71
23	ผลการทดสอบความคงตัวของสารก่ออิมัลชัน.....	72